

Údiv, soucit a svědomí: láska třikrát nesmrtelná

Pietro Archiati

Asi v šestém předkřesťanském století se u lidstva objevují tři nové schopnosti, které mají úzkou souvislost se vtělením bytosti, jež je láska sama a jež tenkrát připravovala své zjevení na Zemi: schopnost údivu se objevila u raných řeckých filosofů; učení o soucitu přinesl Buddha do indické kultury; a síla svědomí, morálnosti, byla velkým příspěvkem hebrejské kultury.

Řekové jako první poukázali na to, že původ filosofie, tedy lásky k moudrosti, spočívá ve schopnosti divit se, užasnout. A tak tomu také je, neboť světu může skutečně porozumět jenom člověk, který jím může být uveden v úžas. Génie řeči přichází na pomoc i zde: údiv před jevy světa se proměňuje v obdiv, který kolem sebe spatřuje samé divy. Milovat svět znamená dívat se na něj žasnoucíma očima dítěte. Pro dítě je všechno divuplné, divukrásné, divotvorné. „Dospělé dítě“ může vědomě a svobodně přijmout onu divuplnost světa do svého myšlení, divukrásnost do svého cítění a divotvornost do svého chtění, a uskutečňovat tak trojí div lásky i ve svém jednání.

Láska nikdy nepřestává žasnout nad milovaným, každý den je ochotna zažívat nová překvapení, je připravena ke stále novým objevům. Schopnost úžasu probouzí živý zájem, zájem zvyšuje pozornost a pozornost je nevysychajícím pramenem morální fantazie lásky. Jenom ten dokáže poznávat stále hlouběji svět a člověka, kdo dovede užasnout nad skutečností, že vnímá věci takříkajíc mimo sebe sama. Platon ještě věděl, že v každém člověku žije nevědomá vzpomínka na vše, co před svým narozením, ještě než vstoupil do fyzického těla, prožil v ryze duchovním světě. Tam člověk nežil vně jiných bytostí, nežil vně věcí, nýbrž splýval s nimi, vnímal sám sebe jako toho, kdo žije uprostřed mezi nimi.

Fyzické smysly umožňují člověku na Zemi vnímat svět, který stojí před ním, svět, který vypadá, jako by byl mimo něj. Každý smyslový vjem je zkušeností odcizení se světu, jako by poukazoval na odstup mezi věcmi a člověkem. Vyzývá myšlení k vytváření pojmů, aby se opět ponořilo do nitra věcí. Myšlení proměňuje každý vjem na duchovní jiskru a dává světu kousek po kousku znovu zazářit v duchu člověka. V myšlení se člověku celý svět doslova objasňuje.

Člověk si maně vzpomene na dítě, jež Raffaelova Sixtinská madona nese na rukou a v jehož záhadných očích je vyjádřen celý ten úžas - ba téměř až úděs - nad světem, který se od člověka oddělil a nyní se se vším, co se v něm odehrává, jeví mimo něj. Není divu, že dětem se nikdy neomrzí poslouchání pohádek; svět pohádek je svět plný divů a dítě žasne a diví se a volá: „Babi, vyprávěj mi to ještě jednou!“ Vždyť tomu není tak dávno, co sestoupilo z dálav nebes, a proto dosud pocítuje silnou potřebu znovu a znovu se do těchto dálav nořit.

Ve stejnou dobu, kdy staří Řekové hovořili o údivu jako počátku filosofie, přinesl Buddha Orientu hluboké poznání soucitu a lásky. Probudil v lidstvu vědomí toho, že veškeré utrpení může být překonáno jen soucitem. V tomto nejvyšším morálním požadavku spočívá podstata buddhismu, který došel svého naplnění o několik století později, když láskyplná bytost všem

lidem přinesla působící síly lásky. Významnost křesťanství nespočívá v nějaké teorii, nýbrž v nej obsáhlejším činu lásky, jaký byl kdy na Zemi vykonán. Podstata křesťanství je podstatou lásky samotné, je to láska této bytosti osvěcující ducha lidí, hřející jejich srdce, dávající sílu jejich činům.

V užasnutí miluje člověk skrze svého myslícího ducha; v soucitu miluje duchem i duší; v morální odpovědnosti za Zemi a člověka, ve svědomitosti v jednání miluje duchem, duší i tělem. Duchovní láska se skrze ruce člověka vtěluje v jeho dobrých skutcích.

Za skutečnost, že se morální svědomí mohlo vytvořit v jednotlivém člověku, vděčí lidstvo zvláštnímu přínosu hebrejského národa, přínosu, který byl vykonán jako příprava na zjevení mesiáše, onoho velkého vývojového ideálu všech lidí. Národ monoteismu - národ náboženství jednoho boha - je tím, který mohl vzorovým způsobem vybudovat individuální Já mající sílu převzít morální odpovědnost za své jednání.

V dřívějších dobách neexistovalo dokonce ani slovo, jímž by bylo možné označit individuální svědomí. Židovský bůh Jahve poukazuje již svým jménem na důstojnost jednotlivého člověka. Jahve přibližně znamená „já jsem“. Jahvovský člověk si říká: Já jsem Já, zůstávám v proměnách doby sám sebou, jsem týž, kdo jsem byl včera, kdo jsem dnes, a zůstanu i zítra tímtež Já. Důsledky mých činů mohou působit zpět na mě, protože mé vědomí Já zůstává zachováno. Prožívám v sobě vůli převzít vlastní odpovědnost za své konání a jednání.

Milovat znamená vyjít ze sebe samého, překonat osamělost, kterou člověk prožívá ve svých osobních potřebách, a přiklonit se k druhým lidem. Ve své působnosti ve světě se láska ubírá třemi cestami: cestou myšlení, cestou srdce a cestou svědomí. V žasnoucím poznávání je to duch, kdo miluje; v soucitu miluje člověk svou duší; ve svědomitém jednání proniká láska celé tělo a činí z člověka to, čím se chce odjakživa stát: ztělesněnou lásku.